

4. Сідорова О.І. Семантика київських фасадів. К.: Українська академія мистецтва, випуск 16, 2009. – С. 163-173.
5. Скібіцька Т.В. Прибутковий будинок як провідний архітектурний тип у забудові міст України кінця ХІХ-ХХ ст. - К.: НДІТІАМ, 1995. – 365 с.
6. Товстенко Т.Д. Реконструкция исторической застройки городов. К.: Будівельник, 1984. – 72 с.

Аннотация

Рассмотрены элементы линии партера застройки Киева конца ХІХ-начала ХХ в, включения пространства в периметральную застройку, предложена классификация архитектурно-декоративной пластики фасадов, принципы сохранения своеобразия застройки исторического центра Киева.

Ключевые слова: периметральная застройка Киева к. ХІХ-начала ХХ в, фасады, линия партера, классификация архитектурно-декоративной пластики.

Anotation

The following topics were considered: ground floor level of apartment blocks in Kyiv in late XIX - early XX ct., including environment in building space, prepare classification of architectural and decorative plastic in facades, saving methods of unique historical environment of Kyiv center .

Keywords: ribbon building in Kyiv in late XIX-early XX ct., facades, ground level, architectural and decorative plastic classification.

УДК 711.585

Н. О. Хілько

*асистент кафедри архітектури,
факультет архітектури, будівництва
та декоративно-прикладного мистецтва
Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича*

ПРОПОЗИЦІЇ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРУ СПІЛКУВАННЯ

Анотація: у статті розглядаються передумови пошуку нових функціональних потреб сучасних тенденцій в межах існуючих парків, скверів, дворів для нових просторів для спілкування в існуючій історичній забудові з врахуванням архітектурної спадщини та можливістю відновлення архітектурного середовища; пошук стратегічних кроків збереження історичного ареалу, успішного розвитку міста та привабливості для туристів.

Ключові слова: історично-архітектурна спадщина, архітектурне середовище міста, простір для спілкування.

Постановка проблеми. Актуальність статті обумовлена дослідженнями передумов організації просторів для спілкування в архітектурному середовищі з історичною спадщиною міста Чернівці. Варто виокремити цілий ряд питань, які потребують негайного дослідження:

- Оцифрування та створення єдиної, доступної, електронної загальноукраїнської системи з розробкою рекомендацій, обмежень та пропозицій щодо збереження, реставрації чи реновації пам'яток архітектури та історичних довідок цих об'єктів.
- Розвиток туристичної галузі з урахуванням потреб як туристів, так і мешканців історичних міст.
- Залучення громадських діячів, активістів міста до пошуку стратегічних перспектив з організацією обговорень з різними верствами населення стану архітектурного середовища від садиби до архітектурної вулиці з максимальною популяризацією перебування в історичному архітектурному середовищі.
- Залучення фахівців різних галузей до розробки інноваційних технологій: доступних електронних бібліотек, навігаційних маршрутів громадського транспорту, інтерактивних музеїв, розробки економічних програм з питань екології, економії енергії, запобігання вандалізму, організації озеленення в історичній забудові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку, що нові громадські простори в місті Чернівці – це в першу відновлення історичного архітектурного середовища та організація місць для спілкування в існуючих парках, скверах та дворових територіях. Міський житель віддасть перевагу відвідуванню площі, скверу або відпочинку у дворі з сусідами, ніж відвідає черговий торговий центр. Відповідно, потрібно турбуватись про те, аби місця з особливою історією та атмосферою існували та розвивались, примножували історико-культурну та туристичну функцію міста Чернівці.

Історико-містобудівні дослідження Чернівців висвітлювали Біленкова С. В., Заник В., Зуович Т. та інші. [3] Під час пошуків також використовувались матеріали ЖРЕПу №5, Чернівецького обласного державного архіву, наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича, натурні дослідження будинків і споруд міста Чернівці.

Постановка завдання. У цій розвідці поставлено за мету *розкрити питання про вплив стану історичного архітектурного середовища міста Чернівці на існуючі простори для спілкування мешканців та гостей міста.*

Виклад основного матеріалу:

Не буде відкриттям вислів, що Чернівці – унікальне історичне місто з вдалим, гармонійним поєднанням архітектурних домінант, природного ландшафту та рядової забудови. Більшість об'єктів можуть бути пам'яткою історії, архітектури та містобудування, а елементи внутрішнього та зовнішнього декору мають неабияку мистецьку цінність. Відповідно до наказу Міністерства культури України та прийнятого Закону України «Про охорону культурної спадщини» об'єкти культурної спадщини підлягають охороні з боку держави, але великий проміжок часу цей закон систематично порушувався самовільним будівництвом, не відповідними ремонтами та іншими факторами, які, звісно, негативно вплинули як на зовнішній, так і на внутрішній стан архітектурних пам'яток.

Закон передбачає, що усі власники утримують пам'ятки архітектури відповідно до режимів використання, встановлених органами охорони культурної спадщини; у спосіб, що потребує якнайменших змін і доповнень пам'ятки та забезпечує збереження її матеріальної автентичності, просторової композиції, а також елементів обладнання, упорядження, оздоблення тощо. Забороняється змінювати призначення пам'ятки, її частин та елементів, робити написи, позначки на ній, на її території та в її охоронній зоні без дозволу відповідного органу охорони культурної спадщини. І найважливіше: законом України «Про охорону культурної спадщини» передбачена адміністративна відповідальність за порушення законодавства щодо охорони пам'яток. Отже, стан багатьох міст і Чернівців в тому числі – наслідок людської діяльності і чиновницької бездіяльності?

Збереження історичної архітектурної спадщини – цей вислів має стати девізом для людей, які перебувають постійно чи тимчасово на території історичних архітектурних об'єктів. Не забуваймо, що місто є «живим організмом» - необхідно подбати щоб архітектурна спадщина донесла європейські цінності культури до нинішніх та майбутніх мешканців Чернівців. Найбільш важливою проблемою міста є ігнорування проблем владою або малоефективні заходи, які часто мають шкідливий ефект для архітектурного середовища міста.

Для розвитку міста потрібні нові концепції, перетворення існуючих територій в простори для спілкування. Зараз у місті гуртується багато ініціатив, але, на жаль, часто люди активізуються тільки навколо однієї проблеми без залучення спеціалістів з різних дотичних галузей, і це перетворюється на стихійні, часто конфліктні, псевдо обговорення. Архітектори мають долучатися до всіх галузей управління містом, таких як: вирішення проблеми парковок в історичній забудові, очищення міста Чернівці від реклами та кваліфіковані

пропозиції щодо її встановлення, і таке інше. Адже, здавалося б, з таких незначних пунктів, виникають основні концептуальні проблеми:

1. Збереження існуючих та відновлення втрачених вікон, воріт, дверей, елементів оздоблення фасадів, вимощення в історичній забудові, відновлення автентичних кольорів фасадів.

2. Повернення зелених насаджень на всі можливі території: парки, сквери, прибудинкові території, двори; роздільна утилізація побутового сміття.

3. Заміна старих комунікацій з передбаченням можливості доступу при потребі, та пошук технічних можливостей підземного проведення кабелів (телефонних, інтернету та інших).

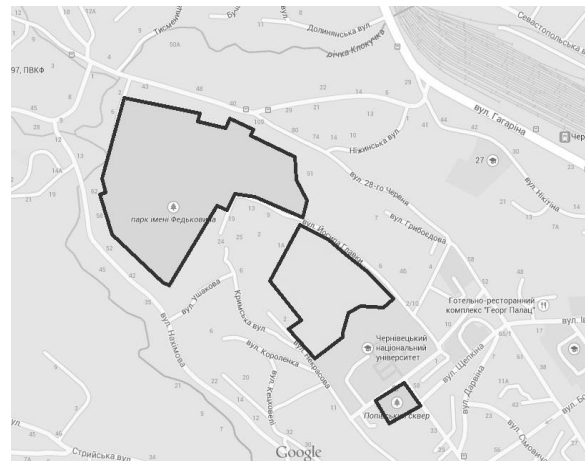
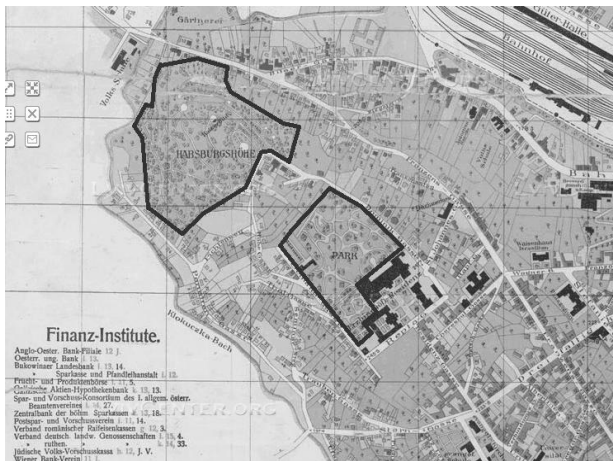
4. Розвиток туризму.

5. Створення «Електронного міста»: максимальна автоматизація та комп'ютеризація всіх процесів управління та всіх міських служб. Електронні референдуми та опитування з найбільш значущих проблем міста, районів та мікрорайонів. Оцифрування архівних матеріалів.

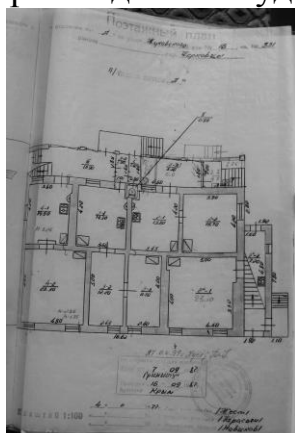
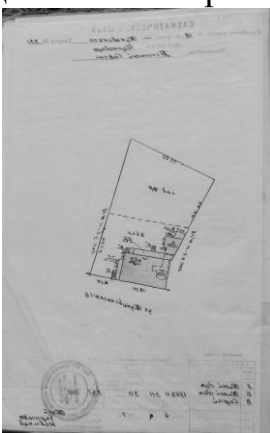
Ситуація на території, яка охоплює комплекс охоронної зони історичного ареалу міста Чернівці, складна: дороги незадовільні, добудови та реконструкції хаотичні, в цілому - розуміння того, що потрібно зробити, а що навпаки, заборонити, у відділі охорони культурної спадщини, якщо і є, то відсутня система контролю встановлених заборон та впливу на «порушників» в історичній забудові. Всі перелічені вище пункти по збереженню історичної спадщини потребують великих капіталовкладень, тому, вважаю, варто особливу увагу зараз приділити на формування простору спілкування. Наприклад, для порівняння обрано дві мапи:

1) Оригінальна назва мапи: «Plan von Czernowitz mit der neuen Strassenbenennung und den Hausnummern und Höhenzahlen»; рік: з 1911; видавець: Леон Кьоніг (Leon König), Чернівці; джерело: Австрійський військовий архів, GIh 133-50, Відень. План Чернівців показує територію міста з розгалуженою мережею вулиць та деталізацією усєї міської забудови. План не датовано. Ймовірно, план демонструє місто на початку ХХ ст. Автор плану - інженер Людвік Вест (Ludwig West). [2]

2) Мапа Google (англ. Google Maps) — набір додатків, побудованих на основі безкоштовного картографічного сервісу і технологій, які надає компанія Google. Сервіс являє собою карту та супутникові знімки всього світу. З сервісом інтегрований бізнес-довідником і карта автомобільних доріг, з пошуком маршрутів. [3]

Як бачимо, за століття конфігурація меж зелених зон дещо змінилась, але увагу архітекторів хочеться повернути до наступних особливостей: картографічний матеріал 1911 року для архітекторів більш інформативний. Адже, на мапі чітко виділена кожна присадибна ділянка, в паркових зонах викреслена схематична розмітка доріжок. Будівлі розмічені трьома кольорами: чорним – позначені громадські будівлі, червоним – позначені цегляні будівлі, жовтим – дерев'яні будинки. Цікаво, що ці кольорові рішення переносилися на всю документацію, тобто використовувались на схемах генпланів та при виготовленні інвентарних справ. Як на мене, це унікальна система ведення та збереження графічної документації, а при сучасних технологіях, жалюгідний стан ЖЕКівської документації, з розмірними помилками та неточностями, просто викликає обурення. Думаю, що багато людей будуть заперечувати щодо створення єдиної регіональної електронної архітектурної бази, для уникнення зловживань, але необхідність створення нової документації та концептуального підходу до архівування інформації є неймовірно актуальним. Наприклад, надаю дані з інвентарної справи одного з будинків по вулиці Йозефа Главки.

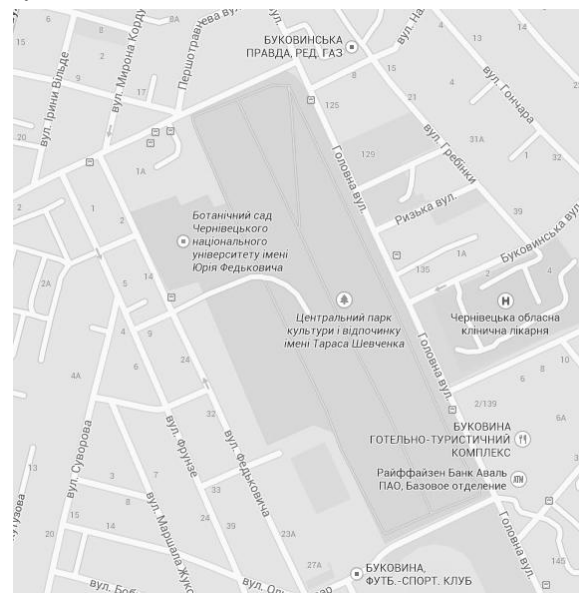

Комплексний підхід та створення необхідної документації передбачатиме не тільки збереження фасадної структури пам'яток архітектури, а й влаштування доріг і доріжок, інших форм благоустрою, невеликих автостоянок, зовнішнього

освітлення, озеленення та опорядження, встановлення інформаційних стендів з історичними довідками та інформацією які стосуватимуться не тільки архітектурних пам'яток, а й міститимуть цікаві факти про людей, які дотичні до цих будівель, наприклад автобіографії архітекторів або замовників чи просто мешканців. А це простори для спілкування. Більшість просторів спілкування важко буде відновити, бо знищено не тільки елементи садово-паркових зон а й змінено ландшафти, неймовірною вирубкою старих дерев, влаштуванням малих архітектурних форм комерційного призначення і т.д.

Отже, наявність необхідної регіональної документації, з урахуванням особливостей міста Чернівці забезпечить при надходженні державних чи приватних коштів покращувати умови сучасного використання сформованого архітектурного середовища, природного ландшафту та історичного ареалу міста Чернівці в цілому. Опрацьована архітекторами документація рекомендуватиме відтворення кращих втрачених елементів, способи усунення дисгармонійних будівель і споруд, створення сприятливих умов для огляду пам'яток та їх оточення, відновлення просторів для спілкування.

Окрім функціональних потреб, міське середовище міста Чернівці забезпечує естетичний комфорт мешканцям та туристам, адже для міста характерною є приваблива історично-сформована просторова структура. Ще один цікавий факт щодо населення: в 1910 році в Чернівцях проживало 93 тис. осіб, а в 2014 році – 262,1 тис. осіб. Тобто, навантаження на центральні вулиці, площі та паркові зони значно збільшилось. Відповідно, вважаю, потрібно переглянути функціональне призначення зон, які передбачені для спілкування. Наприклад, парк «Федьковича» (Habsburghöhe), який ми розглядали вище, рельєфом підходить для влаштування зони для спілкування з усіма необхідними вимоги для велосипедистів, які не мають можливості безпечно рухатись вулицями міста Чернівці, так як велодоріжки відсутні.

Центральний парк культури та відпочинку імені Тараса Шевченка (Volksgarten) вже змінив своє функціональне призначення. Значну частину парку займають дитячі атракціони, літній театр, МАФи харчування, багато унікальних дерев «хворіють». Але найбільше що вразило, це відсутність історичної довідки на офіційному сайті парку. Як бачимо з мапи 1911 року він вже був закладений та мав споруди, але що відбувалося за століття – таємниця?

Висновки та перспективи подальшого дослідження:

Місто Чернівці не потребує додаткової реклами, але популяризації потребує архітектурне середовища міста. Для розвитку туристичної галузі та для комфортного перебування мешканців міста різних вікових категорій, архітекторам потрібно подбати про простори для спілкування, стан документації, розробку концептуальних підходів до різних видів реставрації, реновації і т.д. Формування стратегічного характеру даної пошуково-дослідницької роботи створять передумови для успішного розвитку архітектурного середовища міста Чернівці. На сьогоднішній день в місті користуються популярністю та є актуальними такі зони в історичному середовищі: – пішохідна вулиця Ольги Кобилянської, де щонеділі відбуваються стихійні концерти вуличних музикантів. Парк імені Тараса Шевченка – користується популярністю у батьків з дітьми різного віку, тобто можна надати йому статус «сімейний». Площа «Соборна» відома проведенням концертів популярних артистів. Відновлений простір для спілкування це «Турецька площа» - користується популярністю під час проведення міських ярмарків. Але, як бачимо, гігантський прошарок суспільства не задіяний в даних просторах. Перспективою подальших досліджень та пошук можливих, мало витратних та привабливих для інвесторів є пошук нових просторів спілкування. Це влаштування просторів спілкування в історичному середовищі з відновленням привабливості архітектурного простору для таких груп, які потребують урахування їх потреб. А це люди похилого віку, маломобільні групи, групи за інтересами (велосипедисти, скейтери, ролери) та інші. Прикро спостерігати, коли значний відсоток населення вважає, що власник історичної архітектури, часто ця власність дольова, має підстави діяти за власними поглядами без врахування думки спеціалістів-архітекторів. Відповідно, завдання кожного науковця – це популяризація толерантного відношення до архітектурної спадщини та професійні пропозиції щодо організації просторів спілкування в містах, які є перлинами архітектури.

Список використаних джерел:

1. <http://inspired.com.ua/ideas/50-ideas-for-cities/> - Inspired, джерело натхнення, 50 ідей для розвитку будь-якого українського міста.
2. http://www.lvivcenter.org/uk/umdm/map/?ci_mapid=53 - Джерело: Австрійський військовий архів, Glh 133-50 (Kriegsarchiv) Відень
Оцифрований план Чернівців близько 1905 року підготовлений Людвіком Вестом. Карта опублікована в 1911 році видавцем Леоном Кьонігом.
3. <https://www.google.com.ua/maps/place/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96/@48.321348,25.9339186,11z/data=!3m1!4b1!4m2!3m1!1s0x4734087fe2f6cd05:0xc5b396f659796d7a?hl=uk> - Мапи Google (англ. Google Maps) — набір додатків, побудованих на основі безкоштовного картографічного сервісу і технологій, які надає компанія Google. Сервіс являє собою карту та супутникові знімки всього світу (а також Місяця [1] і Марса [2]). З сервісом інтегрований бізнес-довідник і карта автомобільних доріг, з пошуком маршрутів, яка охоплює США, Канаду, Японію, Гонконг, Китай, Великобританію, Ірландію (тільки центри міст) і деякі райони Європи.
4. Біленкова С. Історичний ландшафт Чернівців у контексті прийняття "Віденського меморандуму": [Охорона пам'яток м. Чернівці] / С. Біленкова, О. Чернявський // Свобода слова. - 2005. – 10 листоп. (ч. 45). - С. 21.
5. Заник В. Чернівецькі етюди: [Архітектурні пам'ятки міста] / В. Заник // Карпати. - 2005. - №4. - С. 62-67.
6. Зуович Т. Культурна спадщина Буковини: [Архітектура] / Т. Зуович // Новости турбизнеса. - 2005. - № 14. - С. 17-18.

Аннотація

В статті розглядаються передумови пошуку нових функціональних потреб сучасних тенденцій в рамках існуючих парків, скверів, дворів для нових просторів для діалогу в існуючій історичній застройки з урахуванням архітектурної спадщини та можливістю відновлення архітектурної середовища; пошук стратегічних кроків збереження історичної території, успішного розвитку міста та привабливості для туристів.

Ключевые слова: архітектурна спадщина, архітектурна середовища міста, простір для діалогу.

The summary

This article discusses prerequisites finding new functional needs of current trends within the existing parks, courtyards for new spaces for dialogue in the existing historic building with regard to the architectural heritage and the possibility of restoring the architectural environment; Search the strategic steps preserve historical areas, the successful development and attractiveness of the city for tourists.